

og Vignetter, som Alfred Larsen har tegnet over Motiver fra Resens og Pontoppidans Atlas'er o. lign. Billedsamlinger, meget stemningsfulde. K. F.

Den Samling *Bref till Henrik Reuterdaahl*, den bekendte Lundebiskop paa Skandinavismens Tid (1852—1870), som G. Aulén har udvalgt af hans bevarede Privatarkiv og bragt i Trykken, indeholder ogsaa et og andet af Interesse for os danske. Historikeren F. F. Carlson erklærer ^{11/2} 1864, at ogsaa de svenske Officerer fra Begyndelsen af var klare over Nødvendigheden af Tilbagetoget fra Dannevirke, og den tidligere Gesandt i København Grev Hamilton udtaler ^{26/9} samme Aar, at Udenrigsministeren Grev Manderströms Ordre til ham havde været „sig oupphörligt motsägande“, hvorfor han havde gjort alt for at advare den danske Regering mod at nære blind Tillid til Karl XV og Manderström. Men man kan paa den danske Side vanskeligt føre Beviserne for, hvad man véd er Sandhed, og skønt man i Sverige føler sig skyldig, er man derfor overmodig i Visheden om ikke at kunne overbevises. — Endelig udtaler Karl XV.s Dronning Lovisa skandinaviske Stemninger i Anledning af sin Datters Forlovelse med Kronprins Frederik af Danmark og taler om sin og Kong Carls Glæde over „barnens strålände glada ansigten“. Hun haaber, at Datteren ikke vil forhaste sig med at vinde Sympatier i Danmark, men hellere gaa langsomt og sikkert mod Maalet og først lære Folkets Karakter at kende. Man faar et sympatetisk Indtryk af den hidtil saa lidet kendte Dronning, der efter sine Udtalelser i disse Breve synes at have været et baade klogt og temperamentfuldt Menneske. K. F.

Den tyskfødte i Zürich virkende Professor Alfred Sterns *Geschichte Europas von 1815 bis 1871* (Cottasche Buchh. Stuttgart) er utvivlsomt det grundigste og mest upartiske Værk, som er skrevet om den samlede politiske Udvikling i Europa fra Wienerkongressen til Frankfurterfreden. I snart en Menneskealder har Forfatteren, der ifjor fyldte 70 Aar, arbejdet med denne Fremstilling, hvis Formaal er inden for en Skildring

af de enkelte europæiske Folks og Staters Historie at anskueliggøre de store Fællesgrundtræk i den betydningsfulde Periode af Udviklingen. Bind er fulgt efter Bind, og Professor Stern har hidtil løst Opgaven paa en Maade, der hos Historikere i alle Lande har vakt Anerkendelse og Beundring. Man er tilbøjelig til i vore Dage med stor Skepsis at betragte en enkelt Mands Behandling af et saa vidtomspændende Emne og et saa uhyre Stof, men det er virkelig lykkedes Stern at afstikke Veje, som det lønner sig at følge; man føres i hans Værk ikke vild i endeløse Skove, men ledes sikkert op paa gode Udsigtpunkter, og frem til de Steder, hvor de store Hovedlinier krydses. Stern skjuler ikke sit Udgangspunkt som tysk Historiker og dølger lige saa lidt sin udpræget human-liberale Grundopfattelse af Historie og Politik; det spores i hans Stofvalg og i hans Fremstillingsform, saavel som i de Synspunkter han anlægger paa Begivenheder og Mennesker. Men dette forhindrer ikke, at hans Fremstilling fra først til sidst er baaret af en omhyggelig Stræben efter Objektivitet og alsidig Vurdering. I hvert Bind finder man nye Vidnesbyrd om Forf.s forbausende Flid og Arbejdskraft, hans omfattende politiske Forstaaelse og modne Dømmekraft; selv om man kommer fra Læsningen af meget indgaaende Specialværker, finder man idelig i Sterns Behandling af de store Problemer f. Eks. i fransk, italiensk, for ikke at tale om tysk Historie nye og selvstændige Synspunkter forenet med en ligevægtig Bedømmelse; man høster overalt Belæring af hans klare og præcise Fremstilling, og for Historikere, der oversigtsmæssig skal behandle det 19. Aarhundredes Historie, er hans Værk en uvurderlig Hjælp, ubetinget den bedste eksisterende Fremstilling, paa en Gang grundig og overskuelig.

I. A. Fridericia, i hvis Lærebøger om Europas nyeste Historie man ved Siden af megen Forskel finder en vis Væsenlighed med Sterns, har gentagne Gange her i Tidsskriftet udtalt en uforbeholden Anerkendelse af de første 6 Bind, der førte Skildringen op til Udgangen af 1847, og fremhævet deres udmærkede Egenskaber. I 1913 kom en ny Udgave af 1. og 2. Bind, et Vidnesbyrd om den Anseelse, Værket har vundet;

nu nylig i 1916 har Forf. udsendt 7. Bind, det første af den redje og sidste Afhandling; det behandler Aaret 1848 og den følgende Tid indtil 1852—53. Her viser Forf. især sin Evne til at skildre Sammenspillet mellem den nationale Udvikling og de internationale Ideer, og hans Fremstilling af Aaret 1848 forekommer mig at være den mest overlegne, vi hidtil har faaet af den samlede Udvikling. Den trykte Litteratur er benyttet i stort Omfang og citeres, hvor særlige Undersøgelser eller tvivlsomme Forhold gør det rimeligt. Atter i dette Bind er der benyttet meget utrykt Materiale, særlig af diplomatisk Art; ved Siden af Akter fra Stormagtsarkiverne finder man bl. a. citeret, for enkelte Stykkers Vedkommende aftrykt, Indberetninger, som Forf. har hentet i Udenrigsministeriets Arkiv i København. Forholdene i Danmark er naturligvis perifere i denne almindelige Fremstilling; det er meget lidt, hvad der siges om vor indre Udvikling, det slesvig-holstenske Spørgsmaal behandles ud fra et tysk Grundsyn, og Stern, der næsten udelukkende benytter tyske Bøger, men dog ogsaa citerer Thorsøes Skrift, har ikke været opmærksom paa, at Neergaards Fremstilling af dette Afsnit forlængst har foreligget trykt; „Under Junigrundloven“ nævnes kun i et Tillæg. Men ogsaa i Skildringen af det dansk-tyske Mellemværende finder man en Stræben efter en upartisk Bedømmelse, der staar himmelhøjt over Sybels og adskillige senere tyske Forfatteres overlegne Ukyndighed.

I Forordet omtaler Forf. med dyb Bevægelse, hvor smerteligt det har været for ham nu under Verdenskrigen at arbejde med dette almeneuropæiske Emne, med et Værk, der efter hans Plan bl. a. skulde skildre „et Idé- og Interessefællesskab hos de europæiske Folk, der i Kraft af en indre Nødvendighed binder dem til hinanden og fører dem videre ad den samme historiske Udviklingsbane“. Forf. føler, at Verdenskrigen tilsyneladende gør en saadan Tanke og Plan til Skamme; den Historiker, der forsøger paa at fremstille Europas Historie i et stort Afsnit af det 19. Aarhundrede som et Hele, kunde vel tabe Modet til at fortsætte et saadant Vovestykke, — saadanne Afgrunde af Had skiller nu for lange Tider en Række af Europas Folk fra hinanden. Men Stern løfter sig op over

Øjeblikket: „Det maatte kaldes at mistvivle om Europas Fremtid, hvis man vilde betragte denne Tilstand som varig, den samlede europæiske Kulturs Fællesrødder er for stærke til, at de kunne blive ødelagte ved den rasende Orkan, der nu bruser hen over denne Verdensdel. Europas Folkeslag, af hvilke intet er det udvalgte, kunde, selv om de vilde det, ikke unddrage sig den inderlige Sammenfletning af deres aandelige Frembringelser og deres materielle Behov. Den Tid maa komme, da sønderrevne Traade atter blive sammenknyttede, afbrudte Broer atter blive opbyggede. I Dag mere end nogensinde er det en hellig Pligt for Historikeren omhyggeligt at undgaa alt hvad der kundre hindre eller forlænge denne Helbredelsesproces. Med større Alvor end nogensinde maa Historikeren bestræbe sig for, efter Rankes uforglemmelige Ord, „ligesom at udslette sit eget jeg for kun at lade Tingene tale“.

Professor Stern udtaler her Tanker, som nødvendigvis for Tiden maa bevæge enhver Historiker, der sysler med verdenshistoriske Emner; han siger, at det vilde være den skønneste Løn, han kunde høste for Arbejdet med sit Livsværk, om man maatte skønne, at han ogsaa i sidste Afdeling om Tiden fra 1848—71, i det mindste nærmede sig til det høje Maal, han har stillet sin Forskning. Læseren af det nysudkomne Bind vil utvivlsomt finde, at Alfred Stern i høj Grad har naaet, hvad han tilstræbte; helt igennem præges Værket af Ro og Fordomsfrihed, uden at Fremstillingen derfor mister sin milde Varme, Bedømmelsen sin myndige Fasthed; netop i dette Øjeblik fremkommer det som et opmuntrende Forbillede for Forskere, der ønske at fastholde Begrebet Retfærdighed under deres Syslen med international Historie. *Aage Friis.*

Midt under Krigen har den tyske Videnskabsmand, som Englands Lærde ubestridt erkende som den kyndigste Forsker paa de gamle engelske Loves Omraade, Prof. F. Liebermann i Berlin, fuldført sin store Udgave af *Die Gesetze der Angelsachsen*, og han har afsluttet det 3. Bind med en vemodig og stemningsfuld Tilegnelse, viet til Mindet om Nutidens to største Forskere paa engelsk Retshistories Omraade Læreren ved Ber-